

Gyilkosság

Ivan Slamnig

Különös történetet mondok.

Az embernek az a benyomása, hogy vele sohasem történik sorsdöntő esemény, s hogy a barátaival sem történik soha sorsdöntő esemény. Ezért döbbsentem meg, amikor felkeresett Karlo, akit talán legjobb barátomnak tarthatok, s azt mondta, hogy megölt egy embert.

Nagyon meleg volt aznap, s én már kora reggel befüggönyöztem az ablakokat. A szobára félhomály borult. Karlo néhány pillanatig semmit sem látott. Aztán leült, felsóhajtott és elmondta az esetet.

— Tréfálsz — mondtam.

— Sajnos nem.

A szoba ugyanolyan volt, mint az előbb. Akármire is hozzányúlhatam volna, s nem láttam semmi okát, hogy bármi is megváltozzon. Csak időnként végigfutott rajtam a hideg.

— Iszol egy konyakot?

— Iszom.

Kivettem a szekrényből az üveget és a poharakat, s mindkettőnknek töltöttem.

Tekintetemet a sárgásbarna folyadékkal telt pohárkákra szegeztem, és egy pillanatra teljesen ki akartam kapcsolódni. Egy kis nyugalmat raboltam magamnak. Azt reméltem, hogy bevallja: csak tréfált.

De Karlo nem törte meg a helyzet komolyságát. A legkisebb mozdulattal sem mutatta, hogy visszavonhatná vagy enyhíthetné azt, amit az előbb mondott.

— Megöltem Marint.

Felálltam és néhány lépést tettem a besötétített szobában. A függöny szélén egy fénysugár fehérlett. Amikor ráesett a pillantásom, a külső, napfényes világ intett felém: az volt a benyomásom, hogy odakint rettenetes zajt csap a világosság. A távolban ott a tenger, de sehol sem ért véget, hanem az égboltba olvadt, mintha nagyon gyorsan párologna. Egy sűrű hűzött el a látókörömben.

Ismét végigfutott rajtam a hideg.

— Azt mondhatnám, hogy véletlenül találtam el egy követ, s hogy később félelmemben elrejtettem a hullát. De én teljes felelősséget vállalok tettemért. A lejtőn álltam, a tarkója pontosan alattam volt, fogtam egy követ, egy elég nagy, szürke, hegyes követ, egy pillanatig a tenyereim mérlegeltem, aztán elhajítottam.

Karlo egészen elsápadt, és az volt a benyomásom, hogy hányni fog.

— Nehezemre esik beszélni erről. — Hátradőlt a széken, összeszedte magát, és kihörpintette a pohárból a maradék konyakot. — Később kövekkel fedtem be, figyelmesen, mintha ráhullottak volna. Tudod, vannak helyek a parton, ahol omlik a kő. Úgy helyeztem el a köveket, mint ha egy kis lavina zúdult volna rá, úgyhogy az egész balesetnek látszik majd, ha egyszer megtalálják.

Megrezzentem.

— Ne kérdezz semmit, ne várj tőlem magyarázatot. El kellett ezt mondanom neked, hisz barátok vagyunk. A te végzeted, hogy ezt megtudd.

Amikor jött, meglehetősen indulatos volt, most azonban teljesen megnyihült. De alig észrevehetően egész testében remegett.

Mindez teljesen érthetetlen volt. Azon kaptam magam rajta, hogy egy szavát sem hiszem el, de aztán kijózanodtam: Karlo igazat mond. Őszintén elmondott mindent mint barátjának, annyit mondott, amennyit akart, mert nem volt jogom kikérdezni. Mint barátjának, hinnem kellett, hogy a gyilkosságnak megvolt az oka.

Most rögtön el kellene mennem és feljelenenem, ugye? Avval, hogy ezt mégsem teszem meg, részt vállalok a gyilkosságban, cinkosává leszek. Azzá kell lennem! Azzá kell lennem, még ha erre semmi okom sincs. Ez nem is fontos. Nem is az én dolgom, hogy az okokat kutassam. Csak az a kérdés: barátomnak tekintem-e Karlót, vagy sem. Erre a kérdésre pedig már régen megfeleltem: már rég barátomná fogadtam, akarom, hogy a barátom legyen. Ezen nem lehet változtatni. Nem is változott semmi. Az ő tette az én tettem.

Meggondoltan leültem.

Tenyeremmel az asztalra csaptam.

— Lássuk, mit lehet itt tenni. Azt mondd, hogy a holttestet nehéz megtalálni, és mindent úgy rendeztél el, hogy balesetnek látszék. Jó. Valahogy mégiscsak biztosítanod kell magad. Talán jó lenne, ha eltűnnél egy időre, amíg meglátjuk, hogy fejlődik az ügy.

— Igen, én is gondoltam már erre. De nem lenne ez magában véve is gyanús?

— Úgy kell intéznünk a dolgot, hogy ne legyen. Most, a fürdőidényben, tele van a tengerpart emberekkel. Elmész egy előkelő fürdőhelyre és nyaralsz. Fenntartod velem az összeköttetést — három

címre fogsz nekem írni. Én meg majd tájékoztatlak, mi történik itt, ha valami egyáltalán történni fog.

— Mit gondolsz, nem lenne éppolyan jó, ha itt maradnék?

— Azt hiszem, hogy nem. Annak a helynek, amelyet ajánlok, az az előnye, hogy onnan szükség esetén könnyen odébb állhatsz.

— Azt hiszed?

— Igen. Legjobb lenne, ha mindjárt indulnál is. És vagy erre a címre írnád, vagy a nagynénémére, vagy a kávéházba.

Mintha lassanként normális állapotba tért volna vissza.

— Figyelj ide. Menj haza, pihend ki magad, aludj egy kicsit, egyél valamit, jobban fogod magad érezni.

Úgy beszéltem, mintha valami betegségről lett volna szó. Amikor az ember nem is tud másképp beszélni.

— Talán majd végül megállapítod, hogy nem is ölted meg.

Majd meggyógyulsz. A szavak egy lehetetlen kört írtak le a csillár körül. De Karlo nem reagált. Felállt, elfordult, s úgy mondta ismét:

— A te végzeted, hogy ezt megtudd.

— Minden jóra fordul — bátorítottam ostobán, amikor indult.

Elment, s az én barlangomat ismét biztonságos várnak éreztem.

De a borzongás mind mélyebben hatol belém, s én magamon kívül vagyok: el akarom hitetni magammal, hogy rémeket láttam. De aztán megpillantom Karlót az utcán, amint kilép a kapumon.

Most átmege a kocsiján és eltűnik.

H.

Mindemellett el is komorodtam: hát kellett ez nekem? Miért történt meg ez velem? Miért pont nekem jutott osztályrészül az a szerencsétlenség, hogy a barátom embert ölt?

Amikor eszembe jutott, hogy mindez csak viszonylag, közvetve érint, s hogy nem én öltem embert, megnyugodtam valamennyire. Karlo biztosan rosszabbul érzi magát. Hát persze, én mégsem vagyok egészen belekeverve ebbe az ügybe. Legalábbis nem annyira, mint ő. S lelkiismeret-furdalásom sincs. Elvégre én senkit sem gyilkoltam meg.

Elhatároztam, hogy az egészet elmondom barátaimnak, közös barátainknak. Szemrehányást tettem magamnak, hogy legfőbb célom: megosztani másokkal a vállamra nehezedő terhet. De az is igaz, hogy több szem többet lát, s négyen könnyebben találunk valamilyen megoldást. Biztosan.

Arra nem is gondolok, hogy hármuk közül valamelyiknek más lehet a véleménye, hogy például azt gondolja: a gyilkosság gyilkosság, s a tettét fel kell jelenteni. Mi kipróbált, hűséges, igazi barátok vagyunk. Nem kételkedtem álláspontjukban.

A kávéházban szoktunk találkozni, a kávéház teraszán, ahonnan a térre látni, a tér végén pedig a kikötőre és egy-egy hajókéményre. Éjjel fények úsznak, lebegnek ott. Már régóta találkozunk ezen a helyen; néhányan, a bennszülöttek, már gimnáziumi éveink óta. A többiek egyetemi tanulmányaik idején csatlakoztak hozzánk, de ez is régen volt,

régen, régen. Most már orvosok vagyunk, mérnökök, tanárok; múzeumokban, vállalatokban, iskolákban, egészségügyi állomásokon dolgozunk, lapoknál helyezkedünk el. Házasságkötés előtt állunk, vagy már családot is alapítottunk.

S ezért tartom természetes dolognak, hogy este hármukat ott találtam az asztalnál, a terasz sarkában. Ott van a kávéház zászlórúdja, s rajta valami furcsa lobogó.

És én, én elmondtam nekik, miről van szó.

Büszkén állapítottam meg, hogy Karlo egyiküknek sem mondott semmit. Mindaz, amit tőlem hallanak, valahogy nem is fontos, mivel ők többen vannak, s másodkézből értesülnek az esetről. Úgy érzem. Hármán vannak, s mindegyikükre csak egyharmada jut hozzájuk intézett szavaim szörnyűségének. Szinte tudományosan fogják fel a dolgokat. Azért jöttünk össze, hogy beszélgessünk. Naponta szoktunk találkozni, de egész biztos, hogy legalább minden héten. Mindenféléről szó esik, az a fő, hogy együtt legyünk. Nézzük a teret magunk előtt, a hajók fényeit figyeljük, már amennyire észrevehető, és beszélgetünk, fecse-günk, mellékes dolgokról vitatkozunk hosszasan, habár egyikünk sem ért különösen hozzájuk.

Azt, amit én most elmondok, mindannyian elfogadják a beszélgetés témájául, mint amiről beszélgetni lehet, sőt amiről beszélni kell, mivelhogy azért vagyunk itt. Természetessé válik, hogy találgatásokba bocsátkozunk a részleteket illetően, keressük Karlo tettének okait. Ez már magától jön. Amikor Karlo nekem az egészet elmondta, az okok nem is látszottak fontosnak, most azonban értem, világos előttem, hogy barátaim meg akarják magyarázni azt, ami a legérdekesebb — a gyilkosság okait, valamint hátterét.

Az első feltevés természetesen a féltékenység.

III.

— Mindent értek — mondta barátom. — Én hosszabb idő óta ismerem Karlót, mint ti. Ha jobban meggondolom, már kezdettől fogva ismerem. Egyidősek vagyunk, ugyanabban a helységben születünk. Együtt jártunk elemibe. Régóta ismerem. Ismerem a családját is. Még abból az időből, mielőtt szétszóródott.

— Ha a szülőhelyemre gondolok, úgy érzem, egy álomra gondolok, egy álombeli helyre. Mint amikor a szerelmes kamasz arra gondol, hogy álmainak tündérére egy távoli, szépséges, isteni helyre viszi. Olyan az a hely is. Valami, ami egyáltalán nem is létezik. Mégis, valamilyenre valószínűs — mint az álom is. Fehér házak csoportja, háttérben a hegy, odafönt meg kéklik az égbolt . . . Lent a tenger, a zafírkék tenger. Egy kirándulásról visszatérőben, a kikötőbe tartasz kis fehér hajódon.

— A helységnek nevetségesen kevés lakosa van, s minden évben kevesebb. Már én sem vagyok ott. De akkor régen ez egy egész kis világ volt, amelyről azt hittük, hogy mind nagyobb és nagyobb lesz. Mindannyiunknak az volt a meggyőződése, hogy a mi helységünk egy

nap világvárossá válik. Ezt oly természetesnek tartottuk, mint amilyen természetes volt, hogy mi mindannyian felnőtt emberek leszünk.

— Együtt másztuk a környező hegyeket, együtt fürödtünk, úsztunk az öblökben. Valóban, mintha Árkádiában lettünk volna, s csak néha merül fel bennem a gyanú: hátha mindez nem is volt igaz. Összeverődünk, hogy megvárjuk a kikötőbe befutó hajókat. S minden alkalommal idősebbek voltunk: egyszer mint gyerekek rohantunk a rivára, sivalkodtunk, és azon civakodtunk, hányféle hajó van, s mi mindennek kell lennie egy igazi hajón. Legközelebb már legénykéek beszélgettek félig-meddig tudományosan a hajók lámpáiról, a szelekről és a hullámok fajtáiról. Később itt találkoztak a legények és a lányok, tréfálkoztak, s koraérett találkákat beszéltek meg a kis fenyevesekben.

— Karlo a helység egyik legtekintélyesebb családjának a tagja volt. A helység néhány legismertebb vezetékneve közül ő viselte az egyiket. A lány a másikat. Ezért aztán egész természetes dolognak számított, hogy ők ketten összekerülnek. A lány fiatalabb volt — ez is hozzájárult a dologhoz —, s már tudta is, hogy Karlóé. Emlékszem, a lány nem viselt copfokat, mint a többi lány, hanem hosszú haja egyetlen vastag fonatban hullott a vállára. Törékeny termetű volt, szépnek tartottuk, s mindannyian kívántuk. Ezen senki sem botránkozott meg.

— De a lány Karlóé volt. Családjuk kettejükhez fűzte az egyesülés reményét. Végül: ők ketten csakis egymáshoz valóok voltak. Együtt jártak. A lány sötétkék bársonyruhában, nagy fehér masnival a hajában, a fiú pedig fehér burett tengerészruhában. Ezt mindenki természetesnek tartotta.

— Ahogy a hajóvárás vagy a mi barangolásaink fejlődtek, úgy fejlődött az ő viszonyuk is. Valójában mindig egyforma volt, de mindig magasabb fokra emelkedett. Amikor fent a dombon a szent Vinko templom előtti kerítésen ültünk, s elmondtuk egymásnak titkainkat, mindenki előtt világos volt, hogy ha csókokról van szó, Karlo kijelenti: ő már megcsókolta Silvát. Erre joga volt.

— Ott ültünk hát fent a kerítésen, és lóbáltuk a lábunkat. Gyermekkorunk fehér kerítése! Csak férfiak részére! Lányok csak kivételes esetben jöhettek közénk. S ha odajöttek, ritkán csatlakoztak hozzánk, s nem is maradtak sokáig a kikövezett udvaron.

— Rövid nadrágban ültünk, mindenki a maga helyén, s amikor megpillantottunk egy hajót, siettünk a kikötőbe, hogy megvárjuk. Ez egyúttal különös vállalkozás is volt: időre odaérni a rivára, ahol véget ért férfiúi magányunk, de ahol még mindig nem oszlottunk párokra: még ott is megmaradtak a lányok külön csoportban és a fiúk is külön csoportban, s a két csoport összetartozott. A párokra oszlás is természetes módon ment végbe, de mintha minden esetben új, egyéni megoldással történt volna.

— Odatartoztunk hát Karlo meg én. Őt mindig nagyra becsülték a társaságunkban, habár nem volt se különösen erős, se ügyes. Nem állítom, hogy akkoriban pontosan fel tudta mérni értelmi képességeit. Azt se mondhatnám, hogy az ő helyzete társaságunkban okosságának elismerésén alapult volna. Ha egyoldalú akarnék lenni, akkor azt mondanám, hogy családja miatt tisztelték. Mi is éreztük a családok közötti szakadékot. De nem merem állítani, hogy ez a teljes igazság. Volt benne

valami vonzó, mondhatnám, finomságával különbözött tőlünk. Mi erősebbek voltunk nála, jobban úsztunk, magasabbak voltunk — s ez nagyon fontos volt —, és mindent tudtunk a hajókról s a halászatról, azt is, amit ő nem tudott. De amit ő tudott, azt közülünk senki sem tudta, s a viselkedése, magatartása is más volt, mint a miénk, s talán azért... Ő kivétel volt, érdekesség... Egyébként jól úszott... De nem ezért, hanem a családok megosztása miatt becsültük — ez áll a legközelebb az igazsághoz. Vagy a hangja miatt, vagy azért, mert beteges volt. Persze egy csekélység miatt is sírva fakadt, vagy, isten tudja, miért, dühbe gurult. Mi azonban nem csillapítottuk. S ahogy a családja tünedezett, úgy vesztett ő is jelentőségéből...

— Ti mindezt nem mondtátok volna el, ugye? Nem mondtam volna el én se. Jó fiú volt, nem tanult rosszul, végeredményben ő diplomált közülünk elsőnek, ugye. És általában véve, nem ment rosszul a sora. De érezte, hogy gyenge, hogy különbözik a többiektől. Meg kell értenetek egy dolgot: a régi világban ő lett volna a helység első embere, tehát a világ első embere. Szóba se jöhetett volna, hogy elmenjen onnan, eszébe se jutott volna, hogy az élet abban a helységben nem teljes értékű. Az élet ott ugyanis nem volt többé teljes értékű, s ő ezt megérezte. Ha a családja nem pusztul el, őt túlságosan erős és túlságosan végleges kötelekek fűzték volna ehhez a helységhez és világához, s nem is gondolhatott volna arra, hogy a helységen kívül keresse a megoldást. De mivel megtörtént, ami megtörtént... Egy dologgal legyünk tisztában: neki ma is meglenne ott a helye, amely többé-kevésbé jó is lenne, s könnyen megszerezhetné volna. Az élete ott még ma is biztosítva volna. De — és ez fontos — nem volna teljes értékű is.

— És így mi történik? A városba megy, egyetemre iratkozik, és a városban marad. De állandóan összeköttetésben áll Silvával. Látjátok: a családok nem hagyják magukat. Mindkét család le van sújtva, de nem mond le a régi dicsőségről. Mindig van ott étel-ital, mindenkit egyaránt megvendégelnek. Ismeritek már azokat a meséket — az „alkony” és a többi humbug. Hát igen. Ezek szerint ők ketten még mindig egymáshoz tartoznak — most már szinte jegyeseknek tekintik őket. De Karlo gyengének érzi magát, a szél keresztülfúj a ruháján és a csontjain.

— Ti tudjátok, hogy vonzza ez a város annak a vidéknek a lakosait. Egészen természetes, hogy a lány is ide jött. Egyetemre iratkozott. És hát — hozzá is jött. Hozzátartozói hosszú leveleket írtak Karlónak mint fiuknak és vejüknek, persze. Nyugodtak, mert tudják, hogy ő mindenről gondoskodni fog, szobát talál lányuknak, menzát, egyebet. És az ő anyja is úgy írt leveleiben Silváról, mint a lányáról és jövődó menyéről. És egyáltalán — ők ketten még mindig a régiek — egymásnak szánták őket.

— De mi lett a lányból? Mindketten elszegényedtek, ez igaz, de a lány fiatalabb, jól fejlett, izlésesen öltözködik, rajong a városért, közkedvelt, tetszik neki, hogy mások megnézik. Hát bizony isten, nem megvetni való, ismeritek mindannyian. Ha csak eszembe jut, milyen tökéletes a teste! Mindnyájan megfordultunk utána.

— És az is Karlóé. Természetes dolog. Együtt járnak, együtt étkeznek a menzán, a fiú szobájában gyakran együtt találod őket, való-

színiileg együtt is alszanak. Egy ilyen remek nő az övé. Joga van rá. Többek között a régi dicsőség alapján is.

— De hát el lehet-e képzelni, hogy egy ilyen csinos lánynak senki se udvaroljon? Sokan voltak, akik Karlót majdnem a testvérüknek tekintették, rokonuknak, vagy — ami közelebb áll az igazsághoz — régi ismerősüknek, földinek. És ezek közül kiválik egy — Marin —, és udvarol Silvának. A lány fogadja az udvarlást. Én nem tudok semmit, de szemmel látható, hogy Silvának tetszik Marin. Mindannyian tudjuk, hogy a lányok nehezen tudnak ellenállni az udvarlásnak. Különösen egy olyan forróvérű legénynek, mint Marin. A lány tetszik Marinnak, Marin tetszik a lánynak. Semmi mást nem mondok. Vagy ha mondanék, akkor azt mondanám, hogy Silva és Marin közt nem volt semmi. Csak egy finom, tiszta szerelem. Tudjátok, mire gondolok. Marin se bukott a lányra csak úgy, Silva sem viselkedett úgy, hogy: „csak egy kis kalandunk lesz, s aztán isten veled!”. Marin figyelmes volt iránta, Karlo iránt pedig fair. De — hangsúlyozom — a lány szinte újjászületett, ha meglátta.

— Ezek után érthető, hogy Karlo súlyos lelkiállapotba került. Előszörban érezte, hogy nem érdemli meg Silvát. FigyeljeteK ide, én meg szeretném magyarázni a lelkében végbement változásokat, nem akarom azt mondani, hogy a lány nem illett hozzá, hogy ő mint férfi gyengébb Silvánál, vagy ehhez hasonlót. Silva mindenképpen hozzáillő lány. Karlo azonban lelke mélyén így vélekedett: Itt van ő, itt vagyok én. Milyen alapon tartozunk mi össze, hogy élhetek én vele, egy ilyen csinos lánnyal? A családok közötti iratlan egyezség alapján, amely valaha régen, régen, a háború előtt jött létre. Ő tehát hozzám tartozik. Hozzám? Fenéket hozzám. Családom sarjához tartozik mint egy másik család sarja. Ha nem így volna, isten tudja, kié volna. Íme, hogy viselkedik itt a városban. Talán Mariné volna.

— De van őbenne valami más is. Ő valamiképp még mindig nemzetségéhez tartozik. Tehát őriznie kell családját, szóval közösségét Silvával. Ha így folytatjuk, az se lesz fontos, szereti-e a lányt. (Annál rosszabb, ha szereti.) Kész dolognak veszi kapcsolatukat — s mint ilyen, ez a kapcsolat tiszta is —, és védekezni készül. Normális, hogy védekezzen, nem igaz? Végeredményben miért mondana le róla, hogyha minden rendben van?

— De hogy készüljön fel a védelemre? Talán növelje vonzóerejét? Szó sem lehet róla. (Hiszen az ő kapcsolatuk nem is ezen alapul.)

— Rögtön az a gondolat támad benne, hogy erőszakkal kell védekeznie. Ezt a gondolatot helyezi mindenek fölé. Miért? Mert képtelen erőszakhoz folyamodni. Képtelen egy nagy, határozott és undorító tette. Nem az a fajta. S épp ezért körültekintően készíti tervét, meggyőzi saját magát, és erőszakot követel el önmagán. Azért kell ezt megtennie, mert az egész nem tetszik neki. Evvel bizonyítja be képességét az önmegtartóztatásra, evvel bizonyítja be lelkierejét. Mert megölni egy embert — ez távol áll tőle. Ez szóba se jöhet. Ez olyan idegen tőle, hogy nem élné túl. Úgy fogja fel az ügyet, mint egy számtanfeladatot. Ez visszataszító, undorító, de meg kell tennie, és épp ezért. Értitek? És így készíti el haditervét, s azt egész részletesen dolgozza ki.

— És akkor megöli Marint.

IV.

— Én nem ismerem Karlót oly régóta — mondta másik barátom. — Azóta ismerem, amióta egyetemen vagyunk, s azóta majdnem állandóan vele voltam. Beiratkozáskor együtt álltunk sorban, ugyanarra a csoportra iratkoztunk, ugyanazokra a gyakorlatokra jártunk, ugyanazon a menzán étkeztünk, sőt elég hosszú ideig közös szobában is laktunk.

— Mit mondtam, nem ismerem gyerekkora óta, nem is voltam szülőhelyén. Tudom, hogy az itt van valahol délen. Igaz, egyszer hajórol láttam, sőt le is szálltam, s egy kikötői kocsmában szendvicseket ettem — de nekem az a hely nem Arkádia. Kis tenger melléki helység, mint a többi, talán piszkosabb és szegényebb a többinél, talán nevezetesegek is vannak a környékén — emberi arcokra hasonlító sziklákra emlékszem —, végeredményben azonban semmi különös. Magát Karlót nem tekintettem dzsentrinek. Inkább éppolyannak láttam, mint minden más vidéki egyetemistát, rosszul tápláltak, szegénynek. Hogy őszinte legyek, jelentéktelennek is. Igen, jelentéktelennek. Én jobb viszonyban voltam vele, mint a többiek, de társaságunk nem becsülte különösképpen.

— És most Silváról kell beszélnem. Őt sem ismerem gyerekkora óta, de erre sohasem gondoltam. Mindig olyannak fogadtam el, amilyen, nem akartam se kislánynak elképzelni, mint az a barátunk, aki valószínűleg első áldozós fényképéről ismeri. Nekem ő mindig a jelenben volt, s meg kell mondanom, hogy csinos lány, akit mindannyian — tudniillik azok a fiúk, akik a mi csoportunkon voltak az egyetemen — megkívánhattunk, sőt sokan meg is kívántunk.

— Nem tudom, kivált-e ebben valaki közülünk. Egy sem. Marin is udvarolt neki egy kicsit, de nem volt ő az egyetlen — például én is udvaroltam neki. Mindez nem volt különösképpen fontos, és azt hiszem, Karlónak nem volt különös oka, hogy féltékeny legyen Marinra s ezért megölje, és nem is ölte meg, s ezt a meggyőződésemet az is alátámasztja, hogy ma délután láttam Marint.

— Együtt éltem vele, Karlo is velünk volt, és jól ismerem. Gyakran együtt is tanultunk — mind a hárman: Silva, ő és én. Még most is emlékszem: paleográfiát tanultunk, Karlo meg akart bennünket előzni, s már felkészülten jött el tanulni. S akkor idegesen magyarázott, zavarba jött, nem lehetett megérteni. Ha egy nehéz sorhoz értünk, kijelentette, hogy ő el tudja olvasni, s aztán kérte magát. Szerette, ha Silva kérlete, s azt is szerette, ha mi kéreltük. Silva mindig korrekt és türelmes volt iránta. Ha kettejűnkre gondolok, az a benyomásom, hogy Silva szerette őt. Silva csinos lány volt, s azt szerethette volna, akit akar, de ő, azt hiszem, épp Karlót szerette. Tulajdonképpen nem tudom, lehetett-e valamilyen más oka. Talán megsajnálta, de ez nem lehetett a végső ok. Nem bocsátkozom a részletekbe, s csak annyit mondok: egyszerűen szerette.

— Karlo volt az ő esete. Nem is törődünk vele sokat. Nem volt különösen érdekes. Gyöngé volt, sápadt, és senki sem méltatta volna figyelemre, ha nem jár Silvával. A lány volt az egyetlen kapcsolata a világgal. Mert ügyetlen volt és erőtlen. Nem mondom, hogy teljesen

tehetségtelen volt, okos volt, egy kis intuíciója is volt, de gyorsan elfáradt, fejfájásra panaszkodott, fizikailag gyenge, rosszul öltözött, borotvátlan, piszkos volt. Szóval róla külön senki se beszélt volna. De Silva támogatta. Elsősorban avval, hogy — csinos lány — vele jár. Mindjárt lett valaki, rögtön beszélni kellett róla. Ha Silvát valaki zsúrra akarta hívni, róla sem felejtkezhetett el. Amint mondtam, Silva avval támogatta, hogy a maga sorsát az övéhez fűzte. Én azt hiszem, másban is segítette. A szobáját takarította, ha megbukott, bátorította, tanult vele — én mindezt tudom, mert együtt laktam Karlóval. Az én szememben is fontosabbnak tetszett, ha Silva is ott volt, izlésesen felöltözve, jószagúan, telt, szép alakjával. Silva vette rá, hogy megnyiratkozzon, borotválkozzon, foltozta az ingeit, sőt néha ki is mosta őket, gyakran pedig, gyenge pillanataiban, amikor nyomott volt a hangulata, szórakoztatta is.

— Karlo mégis lehetetlenül viselkedett vele szemben. Tudjátok, mire gondolok, amikor azt mondom: lehetetlenül: szemrehányásokat tett neki, úgy viselkedett, mint egy elkényeztetett és sértődött gyerek, elkergette, aztán arra kényszerítette, hogy vele legyen, szidta, sértette. S ebben nem ismert határt.

— Mindig féltem, hogy ebből egyszer baj lesz. Én már százszor a pokolba küldtem volna. Silva nem. Ő százszázalékosan türelmes volt. Mondtam már, hogy valószínűleg igazán szerette. Mégsem volt elvalkult, s látta a helyzetet. Ha mást nem, azt láthatta, hogy először őt hívják meg társaságba, s csak aztán Karlót, mint aki elkerülhetetlen. Sőt ha részegek voltak, megmondták neki, hogy hagyja Karlót a fenébe, de ő ezt észre sem akarta venni, úgy tett, mintha ez túlságosan szabad tréfa lett volna. Fair volt vele szemben, kétségbeejtően fair. De mindent értett, megértette, hogy ő a mindene, s hogy Karlo egy neurotikus szándékosságával kínozza. Én csodáltam őt. De az világos volt, hogy ez nem tarthat örökké. Silvának sokkal figyelmesebbnek kellett lennie iránta, mint mások iránt. Sőt nem is volt szabad normálisan viselkednie. Mert minden normális viselkedés viszonyuk reális felméréséhez és szakításhoz vezetett volna, vagy legalábbis súlyos csapást jelentett volna Karlónak. Megesik, hogy mindannyian normálisan viselkedünk, a méltóságteljesség és ironia között. Silvának éreznie kellett, hogy viselkedése erőltetett. S épp azért, mert mindez oly sokáig tartott, arra gondolok, hogy valóban szerette. De egyszer el kellett jönnie a gyengeség pillanatának, amikor megmondja neki, amit az emberek egymásnak mondani szoktak. Ez elkerülhetetlen volt, csak idő kérdése, még ha évekig húzódott is el.

— Az én véleményem különbözik mindattól, amit eddig mondtatok. Hogy összefoglaljam: Karlo teljesen Silvától függ, fészket rak a lány hajában. Állandóan az a gyanúja, hogy nem kell Silvának, s viselkedésével próbára teszi a lányt. De egész idő alatt tudatában van, hogy Silva neki az egész világot jelenti. Ő persze mélységesen gyűlöli Silvát: gyűlöli amiatt, aminek beteges álmaiban képzeli.

— És mi történik? Az, ami már régen megtörténhetett volna. Silva mond neki valami szokatlant, de igazat. Semmi különöset. De már meguntta. Egy súlyos sértésre Silva egy apró igazsággal vág vissza, vagy csak az igazság árnyékával. Például: „Azt mondd, hogy össze akarlak

veszíteni Kazimirral. Pedig magad is tudod, hogy nélkülem sohasem kerülhettél volna a társaságába." Vagy ehhez hasonlóval. Semmi különös az egész.

— Tehát egy csekélység, de ettől összedől az épület. Most is világos, ami kezdettől fogva világos volt. Silva tisztán látja a helyzetet, s tudja, hogy ez a valóság: Karlo jelentéktelen vagy alig jelentékeny asztenikus, akire fel se figyelne senki, s ő eddig türelmes volt, túlszámolt türelmes.

— Mi megy végbe ezalatt Karlóban? Mit érez ő egyáltalán Silva iránt? Igazi érzései — a kisebbségérzés igen erőteljes érzésén kívül — nincsenek is. Illetve vannak, de azok nem befolyásolják különösképpen cselekedeteit. Cselekedeteit elferdült értelmének dohos sejtjeiben gondolja ki. Mindent méricskél, számon tart, s eközben minden rossz többet nyom a latban. Ha van benne egy kis szerelem — s tudjuk, mi a szerelem, a szerelem mindenek ellenére —, akkor az csak a tudata alatt van. De ez — ez csapás. Kisebbségérzésének tudata mindjárt felkelt benne egy érzést vagy egy érzés látszatát. Ez pedig a gyűlölet. Egy apró, jelentéktelen megjegyzésről van szó, melyet Silva tett, de ez a megjegyzés a kétségbeesés sötétségébe veti, s ő bosszút áll — megöli Silvát.

— Igen, megöli. Nem Marint ölte meg. Feri ezt valószínűleg félreértette, vagy maga Karlo akarta félrevezetni. Ez az én véleményem, együtt éltem velük, s állandóan vártam ezt. Tudtam, hogy a robbanás rettenetes lesz. Nem hittem, hogy ilyen szörnyűséges lesz, de tudtam, hogy elkerülhetetlen.

— Épp aznap láttam őket, valószínűleg az előtt az esemény előtt. Marin is velük volt, de elvált tőlük, mielőtt a hegyfok felé indultak. Ha jól meggondolom, mintha akkor valami balsejtelmem támadt volna. Persze támadt is, habár nem találtam semmi különösöt abban, hogy a kőbánya felé sétálnak.

V.

Egy hajó árboclámpája úgy forgott, mintha az éjszakát kavarná. Kávéházi beszélgetésünk után hazafelé tartottam. Az a borzongás, amit Karlo tette idézett elő bennem, mindjobban csökkent. Miután a társaságban megtárgyaltuk az ügyet, már kevésbé fontosnak tekintettem. Különben meg, talán valóban rosszul értettem. S most már mindez a múltba tartozott, emlék volt, s nem való, éppúgy, mint Mirko szülőhelye. Isten tudja, mit is mondott nekem Karlo. Talán mindaz csak rémlátás volt, talán rosszul értettem. Persze, persze, most már egyetlen részletre sem tudok visszaemlékezni. Talán nem is Marint ölte meg, hanem Silvát. Vagy nem is ölt meg senkit. Mindez egy beszélgetés rekonstrukcióján alapult, s az hibás is lehetett egészében véve vagy részleteiben. Az éjszaka lassan úrrá lett rajtam. Míg a kökörtő mellett haladtam el, a füst és a gőz szagát éreztem. S ez most valahogy megnyugtatót. Másra gondoltam: a holnapi napra és ehhez hasonlókra.

De amikor befordultam az utcámba, kapum előtt egy árnyalakot pillantottam meg, s rögtön felismertem benne Karlót. Ennek, magában

véve, nem kellett semmit jelentenie: de amikor megláttam, már tudtam, hogy minden igaz.

— Nem utaztál el? — volt első kérdésem, amikor közelébe értem.

— Úgy éreztem, hogy nem kell elutaznom. Még nem kell. Vagy egyszerűen nem tudtam elmenni.

— Menjünk fel hozzám — mondtam, s kinyitottam a kaput. Amikor szobámba értünk, ismét konyakkal kínáltam. Ezúttal kissé untatott a jelenléte.

— Látni kívántalak — mondta Karlo. — Nem volt rá különösebb okom, hogy eljöjjetek. Csak eljöttem, tudod.

— Nem is kell ahhoz különös ok, hogy meglátogass — mondtam. Aztán meg akartam említeni a mostani különös helyzetet, de meggondoltam magam. Amíg ő nem szól róla, az addig nem is létezik. Ezt akkor világosan éreztem. De nem kellett sokáig várnom.

— Azt fogod mondani, hogy bánt a lelkiismeretem — szolt. Pedig csak nem tudok egyedül lenni.

Elkezdte tehát. Felébredt a kíváncsiságom. Egész este találgattunk, s most ő itt van, és személyesen adhat felvilágosítást.

— Silva miatt, ugye?

— Silva! Először is rá kell gondolni, ugye? Röhögnöm kell! Hát nem értik az emberek, hogy gyermekkorra óta ismerem, s már egészen megszoktam? Azt mondják, csinos, de én már oly régóta ismerem, s oly régóta szeretjük egymást, hogy én azt észre sem veszem. Nem rossz lány ő, nem is unom, mint ahogy a húgát sem unja az ember, de a legkevésbé sem izgatna, ha valamelyik barátunk, akinek tetszik, átvénné tőlem.

— Hát akkor miért... akkor miért történt meg az?

— Ha nem féltékenységről van szó, akkor az egész tökéletesen érthetetlen, ugye? Eszedbe sem jutott arra gondolni, hogy én azt úgy tettem meg, mintha kötelességemet teljesíteném. Hát az emberek nem szoktak gyilkolni?

Beszédtárgyunk kísértetiesen eltért a helyzettől: két barát, este, egy pohárka konyak mellett gyilkosságról beszélget, amelyet egyikük elkövetett.

— Sétáltunk, s Marin szüntelenül gyötört — folytatta Karlo. — Jó alkalomnak láttam ezt, hogy lerázzam Silvát, s az volt a szándékom, hogy egy kissé körül sétáljuk a hegyet. De Marintól nem lehet megszabadulni. Dühömben ellentmondtam neki, vitába bocsátkoztunk, s én nem is gondoltam arra, milyen ostoba ő. Kezdetből fogva iszonyodtam tőle, már azóta, amikor katonai előképzésen megismerkedtünk. Undorító volt, ahogy dohányzott, az örökké nyálás szája, a fontoskodása, butasága, de mindenekfelett, hogy úgy tudja az embert untatni. A legvisszataszítóbb az volt, hogy örökké be akarta magát hízelegni, de amint alkalma adódott, gyalázott, azt hiszem, legszívesebben kerékbe tört volna, ha megteheti. De az én helyzetem a társaságban jobb volt, mint az övé, s ő általam akart sikert elérni, vagy valami hasonló lehetett. Kétségességére néha megbénított, s önmagam előtt is ostobának látszottam tehetetlen dühömben: nem tudok védekezni ellene, ahogy

kellene, mert nem az én fajtám, s ha szó nélkül tűröm undok sértégetéseit, mérgemben önmagamot emésztem.

— Akkor este elég rendesen viselkedett, de amint elhagytuk a várost, nyaggatni kezdett. Hangoskodott, alakoskodott, ki akart oktatni, végül lement a tengerpartra, s onnan traktált. Valami marhasággal a tengerről, az élet forrásáról, amit olvasókönyvekből szedhetett. Már torkig voltam vele, s odamondtam neki valami sértőt, de nem súlyosan sértőt.

— Egyszerre patetikusan megkomolyodott, az ajka még nyálasabb lett, csak úgy ontotta az ostobaságokat, sértéseket, még azt is a fejemre olvasta, hogy habár én diplomáltam, s ő még nem, mégis többet keres nálam, és mindig többet is fog keresni, és mindig jobb női lesznek és jelentősebb barátai, és ehhez hasonló marhaságokat. Nem tudtam szembezállni vele, nem volt mivel. Elfogott a vágy, hogy kikapcsoljam, mint egy rádiót. Aztán mindjárt eszembe jutott, hogy az embereket a törvény alapján ölik meg, ha ezt jónak tartják. Hát nem lenne-e jó, ha ez itt nem létezne? Úrrá lett rajtam a vágy, hogy megsemmisítsem.

Mindketten a konyakos poharak után nyúltunk, s nekem úgy rémlett, hogy szemrehányó tekintettel néz rám, mert más okok jutottak eszembe. Odakint puhán és elnyújtva felbűgött egy hajókürt.

— Itt az ideje, hogy menjek — mondta Karlo s felállt. — Te még mindig azt tartod, hogy el kellene utaznom, ugye? — kérdezte végül. — Úgy is lesz. Holnap hajnalban az expresszjáratral megyek. Ez legálább kijózanít. Írj, jegyezd fel a szállodám címét.

Papírt és ceruzát kerítettem.

— Neked megvan az én címem? — kérdeztem.

— Meg.

Elment. Megvártam, míg becsapódott a kapu. Aztán lefeküdtem, különösképpen igen gyorsan aludtam el, de egész éjszaka lidércnyomás kínozott. A nagy Fekete Hajóról álmodtam, a hajó magas fekete orráról, amely közeledik felém, felmagasodik előttem, én csak mereven állok, de soha el nem ér.

VI.

Le-fel járkáltunk a kávéház és egy színpalcoszerű fasor között. Mairidnem a kikötőig jutottunk, melyben a hajók brontosaurusként állodogáltak, de tudtuk, mikor kell visszafordulnunk a kávéház és a város ormótlan házai felé.

Először csak egyikünk indult el, s mielőtt megfordulhatott volna, már nyomában volt a második, s lassan összegyűlt az egész társaság, legalábbis nagvobb része. Még néhány kört tettünk, mindenki mindenkivel beszélt, vagy mindenki mindenkivel hallgatott, s amikor a korzó elréptelenedett, mindannyian a kávéházba siettünk, s ugyanannál az asztalnál telepedtünk le.

Beszélgettünk valamiről ami épp eszünkbe jutott — egy hajóról, egy nőről, az atombombákról vagy a tetoválásról. És akkor, amikor már mindnyájan összejöttünk a kávéházban, kissé fáradtan és oltalomkere-

sően, én megemlítettem, hogy találkoztam Karlóval. Arról kezdtem beszélni, amit Karlo nekem mondott, de mintha a falaknak beszéltem volna. A társaság figyelmét valami érdekesebb kötötte le. Azt, hogy én Karlóval voltam, nem tartották fontosnak. Így csak egyike voltam azoknak, akik beszélgetnek, de más jutott szóhoz.

— Én Karlo meséjénél maradnék — mondta —, a gyilkosságról szóló mesénél. Nem figyeltetek fel arra, amit a kőbányáról mondott? A hegyfok déli részén egyes helyeken a sziklák a tenger felé omlanak, s ha valakit ott a kövek alatt képzelünk el, az egy természetes temetésre emlékeztet. S most próbáljuk beleélni magunkat Karlo lelki-állapotába.

— Mi ketten gyakran hosszú sétákat tettünk és közben beszélgetünk: én ismerem az ő filozófiáját. Nem akarom hosszú lére eresztelni, de körülbelül erről van szó: minden embernek keresnie kell a maga mélységes boldogságát. Ez az ő kifejezése: mélységes boldogság. A boldogságnak vannak társadalmi normái, mondotta Karlo, és általuk mindenki boldog lehet. Ezek a normák tulajdonképpen az élet megállapodottságát feltételezik. Az élet dinamikájában az ember csak a jövőben létezhet, csak ebben a vonatkozásban lehet boldog. Tekintettel az élet expanziójára — e az ő kifejezése —, mindenki megtalálja a maga helyét. Egyesek benne élnek az expanzióban, egyéni életcéljuk ennek az expanzióknak az aktívája, másoknak célja az eltűnés, az önmegsemmisítés. Ők szolgáltatnak példát arra, milyenek nem kell lenni. Vagy valami ehhez hasonló.

— Fölösleges hangsúlyoznom, hogy ő azoknak a csoportjába sorolta örmagát, akiknek az önmegsemmisítés a célja. Világos, hogy egy ilyen filozófia, önmagának ilyen értelmezése nem tehetette derüssé. Nem mondhatni, hogy ez a filozófia egyenesen az öngyilkosságba kergette, mert minden mindegy, állította, a személyiség önmagában véve nem hajlamos se erre, se arra, mégis van valami értelme a nyugodt eltűnésnek. Ha a mélységes boldogság végeredményben az élet általános expanziójával összhangban lévő cselekvést jelent, akkor annak az öngyilkossága, aki az önmegsemmisítésre van eleve elrendelve, a mélységes boldogság keresését jelenti.

— Ez természetesen úgy hangzott, mint egy idiotizmus, s ő is nevetett rajta, de napról napra így gondolkodni, meggyőzni önmagát ennek értelmességéről... S ezek után Feri meséje...

(Micsoda mese? — gondoltam én. Hisz én a való igazat mondtam el nektek, azt, amit tőle hallottam.)

— ...szerintem pontosan beleillik ebbe a keretbe. Valami természetes van abban: kihívni valakit, hogy köveket zúdítson rád, megöljön és eltemessen. Ilyen halált kívánhatott magának Karlo. Kívánta is, sőt kitervezte, s mindaz, amit Ferinek mondott, rá magára vonatkozott, eltervezett öngyilkosságára. Az, hogy mindaz a hegyes kövekkel, a kőomlással és a hulla betemetésével véletlenül történt, az nem más, mint egy véletlen balesetnek látszó öngyilkosság kitervezése.

Egy kis szellő kerekedett, meglöbögatta a zászlót a hátunk mögött, s felcsapta a terítőt az asztalunkon. Gorazd megigazította, felállította a feldőlt poharat, s ezt mondta:

— Ezek a találkozások nagyon érdekesek, de mindez mit sem ér, mig nem beszélünk magával Karlóval. Ezáltal értékes adatokra tennék szert, mi több, talán épp azokra az adatokra is, amelyek nélkül nem lehetünk meg.

— De én láttam Karlót tegnap este, kevéssel azután, hogy elváltunk.

Gorazd egy kis gúnnyal tekintetében félrenézett. Nem akarta azt mondani, hogy az én tanúskodásomat nem tekinti elegendőnek, de ezt ki lehetett érezni szavaiból.

— Mégiscsak az lenne a legfontosabb, hogy Karlo mindnyájunkkal beszéljen. Te talán nem vettél mindent észre. Több szem többet lát.

Eltért volna társaságunk szokásaitól, hogy most mentegetőzzem, hogy meggyőzzem őket emlékezőképességeimről, jó megfigyelőkészségről és érzékszerveim megbízhatóságáról. Hallgattam tehát.

— Igaz, hogy ő nem járt rendszeresen a kávéházba, én mégis furcsállom, hogy oly régóta nem látható sehol. Ha bajban van — tekintet nélkül arra, honnan ered az —, mindannyian segítenénk rajta.

— Azért is mondtam el nektek mindent, amit tőle hallottam.

— Ha ismét találkozol vele, szólj neki, hogy szeretnők látni.

— Ezt, sajnos, nem tehetem meg — mondtam —, mivel ő ma reggel elutazott. De továbbra is összeköttetésben állok majd vele. Megbeszéljük, hogy levelezni fogunk.

— Kár, hogy nem láthatjuk — mondta Gorazd.

VII.

Mondtam már, hogy Karlo elutazott; mégsem csodálkoztam, hogy aznap este ismét találkoztam vele. A kikötőben állt, s a tengerre bámult, melyet megvilágítottak a hajók fényei. Összerezent, amikor megszólítottam, s aztán velem együtt a raktárak felé indult.

— Nem utaztál el?

— Valami történik — mondta. — Úgy rémlik, hogy követnek. Nagy a gyanúm, hogy lelepleztek. Könnyen meglehet, hogy láttak vele sétálni, most pedig nem jelenik meg a lakásán... Gyanús lenne, ha most elutaznék. Talán épp a hajón tartóztatnának le.

— Biztos vagy benne, hogy követnek?

— Ilyen dolgokban az ember sohasem lehet biztos. Habár ezt nem állapítottam meg tudományos módszerrel, tulajdonképpen biztos vagyok benne. Annyi a gyanújel, hogy lehetetlen tekintetbe nem venni őket. Csak árnyékokról, arcokról van szó, amelyeket túlságosan gyakran látok. Talán neked se kellemes, hogy együtt légy velem.

— Ha eddig veled voltam, veled maradok továbbra is — mondtam. — Mindig elbeszélgettünk egy pohárka konyak mellett, s most is így lesz. Menjünk fel hozzám. Beszélni szeretnék veled.

Újra ugyanazok a színfalak: az én szobám, három befüggönyözött ablak, régies berendezés, sárgás folyadékkal teli üveg az asztalon. Ebben a lehetetlen helyzetben mégis a házigazda figyelmességével töltöttem meg a pohárkákat konyakkal.

— Szeretnék tőled valamit nyíltan megkérdezni — mondtam. — Ha barátom vagy, válaszolsz, még ha agyalágyult vagy is. Meg kell mondanod az igazat.

— Ne köntörfalazz.

— Elmondtam az esetet barátainknak, s egyikük véleménye az, hogy te öngyilkosságot tervezel, s nem is öltél meg senkit.

— Nem is lenne rossz, ha ez volna az igazság, de ez messze van tőle. Először is én nem vagyok az a típus, aki öngyilkosságot követ el. Ez nem is jöhet számításba. Az én álláspontom az, hogy az embernek utolsó csepp véréig harcolnia kell. Végül is, én valóban megöltem Marint.

Úgy éreztem magam, mint akit leforráztak. Lehetetlen helyzetbe kerültem, mégis úgy tetszett: ki tudok evickélni belőle. Talán mégis...

— Igazat beszélsz? Nem voltál akkor depresszióban? Talán most is depresszióban vagy? Nem transzponálad-e a gyilkosságról szóló mesédbe öngyilkosságod tervét? Vigyázz, meg kell mondanod az igazat. A barátság az örütség felett áll.

Karlo savanyú arcot vágott.

— Így túlságosan könnyen menne. Rábeszéléssel szeretnél megszabadítani a gyilkosság bűnétől. De ez lehetetlen.

Nem akartam engedni. Még reménykedtem. Talán, ha eléggé kitartó leszek...

— Ha valóban öngyilkosságot tervezel, s ha keményen elszántad rá magad — folytattam —, akkor, engedd meg, természetes dolog, hogy nem valld be. Nem kell elhinnem, amit mondasz.

— Talán elhiszed, ha látni fogod.

Poharamat az asztalra tettem.

— Igen, jól értetted. Feltétlenül meg akarod tudni az igazságot, ugye? Nem tudod, mit kezdj nélküle. A törvénytől védj meg, vagy önmagamtól? Ez a te dilemmád, ugye? Hát könnyíték a helyzeteden. Holnap odavezetlek.

Nem tudtam határozni, elutasítsam-e ajánlatát. Kísérteties volt. Ez talán csak egy csel a részéről, gondoltam. Végig ki kell tartanom.

— Hajlandó vagyok odamenni veled. Kötelességemnek tartom, érts meg. De nem lesz az veszélyes?

— Veszélyes lehet — mondta Karlo. — De talán mégis el kell mennünk. Különösen temiattad. S nem is olyan veszélyes. Az út a hegyig egyenes és elhagyatott. Megláthatjuk, ha valaki követ bennünket. A mi közös sétánk pedig a hegyig, magában véve, nem lehet gyanús. Hát nem sétáltunk arra majd mindennap? Persze óvatosak leszünk. Különböben is szeretném ellenőrizni, jól elrejtettem-e...

A nyugtalanság, a gyötrelmem felé indultam, de azt nem lehetett elkerülni.

— Mindent elhiszek — mondtam. — Mindent elhiszek, de azért találkozunk holnap. Egyet még aludnom kell a javaslatodra, de van már egy kísérteties előérzetem, hogy el kell mennünk arra a helyre. Legelőbb az útról mutasd meg, hol van. Talán még meggondolom magam, de ha már itt vagy beszéljünk meg holnapra egy találkát.

Egyszerre szörnyen fáradtnak éreztem magam.

— Normális dolog, hogy találkozunk. Sőt szükséges, hogy együtt lássanak bennünket. Persze a kávéházban is meg kell megint jelennem.

Jól van, ott találkozunk holnap. Elbeszélgetünk majd, s talán sétálni is megyünk.

Kezet fogtunk, amit egyébként ritkán tettünk, s Karlo elment. Megittam a maradék konyakot, részegen elaludtam, s egész éjjel kínozott a szcmjúság.

VIII.

A könyvtár a mindennapok álmába ringatott. Forgattam a könyveket, tréfálkoztam a könyvtárosnővel. Régi szokás volt ez, kollégáim csipkelődtek, én visszavágtam. Amikor kiléptem az épületből, korai misztrái kerekedett. Mindent olyan üdének éreztem, de megnyugtatót a könyv, melyet tartottam. A kávéháznál voltam, s elhatároztam: be-térek.

Felmentem a teraszra. Kevés vendég volt; akik lent étkeztek az étteremben, aperitifeket ittak. A sarokban lengett a zászló, alatta ott ült a társaságom. Elcsodálkoztam, mennyien vannak. Ebben az időben nem szoktunk találkozni.

Köszöntem, leültem. A könyvet a mellettem lévő székre tettem, hogy elkerüljem kíváncsiságukat, de úgysem méltatta senki figyelemre.

— Ismét találkoztam Karlóval — mondtam, hogy elindítsam a beszélgetést, remélve, hogy a tegnapi esti nyomasztó légkör ismét szét-foszlik.

— Hol? Álmodban? — kérdezte Gorazd, s a többiekre nézett. Egyszerre észrevettem, hogy valamire célozgat, amiről csak ők tudnak, én nem.

— Láttad, ugye? Hogy van az, hogy te mindig találkozol velem, mi soha? Már két napja nincs sehol.

Éreztem, hogy idegeim és izmaim megfeszülnek.

Biztosan sokat beszéltek rólam és Karlóról, de az én távolléteemben. Minden valószínűség szerint bizonyos következtetésekre is jutottak. De milyenekre?

— Mondjam meg neked én, miért látod te állandóan? Azaz miért mondod mindig nekünk, hogy láttad? Azért, mert azt a benyomást akard kelteni, hogy Karlo létezik; azért, mert megölted!

— Meg vagy örülve, Gorazd?! — kiáltottam, s tekintetemmel a társaság támogatását kértem. De hiába.

— Legyek csak én örült. Az a fő, hogy te normális vagy. Hallgass ide, mindent elmondok. Enzo tud valamit. A többit pedig mi tudjuk. Enzo tudja, hogy Karlo nemrég eladta a motorcsónakját, s háromszáz-ezret kapott érte. Háromszázezer — nem csekély összeg az! Különösen egy kezdő tanárnak, aki nemsokára meg fog nősülni, de nem csekély összeg egy keskeny mellű könyvmolynak sem, aki, miközben egymás után üríti ki a konyakospoharakat, elismertetésére és bosszúra gondol, s az Intézet főnökének tisztjére tart igényt. Nem csekély összeg az neked!

Elárasztott sértéseivel, de az én pillanatom még nem következett el. A társaság szokásai azt követelték tőlem, hogy hallgassak.

— Karlo magánál tartotta a pénzt. Ti ketten a hegyfok felé sétáltatok. Vagy tudtad, hogy a pénz Karlónál van — az a vacak háromszázezer —, vagy, ami még valószínűbb, ő megmondta neked, hogy megossza veled örömét, s meg is mutatta a pénzt. Te is örülsz, gratulálsz neki. „Olyan szép nap van ma, sétáljunk egy kissé messzebbre” — mondod neki. Egy régi kőbánya mellett haladtatok el. Te mindent jól megfigyelsz. És egyszer csak — Karlo lezuhan a szikláról. Te elveszed tőle a pénzt — egy ilyen senkiházinak ez épp elég ok a gyilkosságra —, eltünteted a nyomokat. A hullát körültekintően befeded kövekkel, szürke, apró kövekkel. És akkor kiagyalod ezt a mesét. Elég szellemes a mese, s mi bedőlünk neki. Ebből is látszik aljasságod. Hát nem lett volna jobb, ha leleplezed magad, bevallasz mindent barátaidnak? De nem, te óvatos patkány vagy, félsz, kitalálsz egy beteges mesét, úgyhogy mi magunk jövünk rá arra, amit te szerettél volna elhitetni velünk — hogy Karlo öngyilkos lett, vagy legalábbis a hatóságoktól való félelmében tűnt el.

— Befejezted?

— Valamit még mondanék. Mi tárgyaltunk erről. Nem teszünk semmilyen lépést, csak egyet követelünk tőled, mégpedig, hogy a pénz küld el Karlo édesanyjának. Ez minden.

— Jó. Mindaz, amit mondtál, a ti agyréteket. Én sétáltam ugyan Karlóval a hegyfok felé, de ez nem volt aznap, amikor ő megkapta a pénzt. Tudom, mit csinált a pénzzel, ezt ellenőrizhettek is: a felét mindjárt elküldte az anyjának, százezret bankba helyezett, a maradékot pedig megtartotta. Ebből rögtön kifizette a szabóját, én velem voltam — ha ez egyáltalán jelent valamit nektek. Egy nappal azelőtt, hogy Karlo mindent elmondott nekem, s mielőtt én nektek mindent elmondtam volna, egyáltalán nem voltam vele. Alibim is van, reggel a könyvtárban voltam, Tončónál és Alice-nál ebédeltem, később moziban voltam velük, a moziból egyenesen idejöttem a kávéházba. De hát nektek mindez talán nem is fontos. És most figyeljetek ide: tegnap este megbeszéltem Karlóval, hogy ma ötkor találkozunk itt a kávéházban. Legyetek akkor itt mindannyian. Beszéljetek vele, talán akkor elhiszitek, hogy él. S ha látni akarjátok Marin holttestét, Karlo elvezet benneteket oda. Ha már annyira tudni akarjátok, mi az igazság.

— Ez már más — mondta Gorazd. — Habár nekünk semmi közünk a ti találkátokhoz, talán jó lenne mindannyiunknak, meg Karlónak is, hogy találkozzunk . . .

— Én ragaszkodom hozzá — szóltam.

— Jó — mondta Gorazd. — Mindannyian eljövünk, ugye? Valaki el lesz foglalva?

Mindannyian megígérték, hogy eljönnek. Úgy látszott, érdeklí őket a dolog. Megittuk a vlahokat, és kihörpintettük a gin-fizzeket. A miszt-rál megborzongatott.

IX.

Valamivel öt előtt érkeztem, benéztem a kávéházba, s most a téren sétálok le-fel. A tér végén nem látszanak a hajók, a tenger végtelen.

Mintha onnan fuvallat érkezne. A levelek a kulisszaszerű fákon sárgulnak és összekunkorodnak. A szél susogtatja őket, le-fel járok, öt óra. Öt óra múlt. A tér kihalt és komor. Talán valami ünnep van ma, az emberek kirándultak, a város kihalt, a kávéház falán át látom a magányos pincérek fehér kabátját és fekete nyakkendőjét. A tenger kék, aztán zölddé változik, biztosan hideg. A házak körvonalait mintha fekete ceruzával húzták volna meg: nincs már ott a nyár az ablakokban. A szél nagynehézen lép egy levelet s a csatornanyílásba veti.

Az ügyet végleg el kell intézni. Végleg elintézni. De mintha ez nem is lenne jó, s én a visszakozásra gondolok.

Senki. Senki sem jön, egy macskát se látni. Egy pincér még mindig ott áll a márványlap előtt. Talán oda van festve. De a másik dohányzik. A füst lebeg, s a mennyezet felé tűnik tova.

Öt óra múlt öt perccel. Valami sárga zászló lobog odafent, a szél összegöngyöli, az árboc köré csavarja, még egy kicsit, s már nem is loboghat. Csak néha moccan meg.

Most már tudom: senki sem jön. Öt óra múlt tíz perccel. Körüljáróm az üres kávéházat. Senki. Ismét kimegyek a kikövezett térre, csak a könyvtár lépcsőin ugrándozik le kedvetlenül egy papírlap. Csak ő ad magáról életjelet.

Le-fel járok. Öt óra múlt húsz perccel, fél hat. Nem, senki sem jön, se Karlo, se Mirko, se Antun, se Gorazd, se Enzo, Se Marin, se Silva. Senki sem jön. Csak én vagyok itt, s járok le-fel. Ki a gyilkos? Mindenki talált valamilyen okot, jó okot, gyanúsán jó okot arra, hogy valaki más a gyilkos, nem ő. Ki kezeskedhet, hogy nem közülük valaki a gyilkos? Miért kellett nekem igazolnom magam? Miért nem igazolnád magad először te? Ki kezeskedik, hogy nem te vagy a gyilkos?

Akárkit meggyilkolhattak volna. Talán valamilyen tervről van szó, amelyet én nem tudtam teljesen kifürkészni. Talán nekem is van valamilyen tervem, hogyan magyarázzam meg Karlo esetét.

De talán épp engem öltek meg. Talán ez nem is egy tenger melléki nagyváros tere.

Talán ez a pokol kapuja.

Tomán László fordítása

A horvát prezairók újabb nemzedékéhez tartozó szerző Neprijatelj című, 1959-ben megjelent kötetéből vettük ezt az elbeszélést.